

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. IX-884 19 STRAIPSNIO
PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 19² IR 19³ STRAIPSNIAIS ĮSTATYMO,
LIETUVOS RESPUBLIKOS GAMTINIŲ DUJŲ ĮSTATYMO NR. VIII-1973 9
STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS
ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. VIII-1881 67 IR 69 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

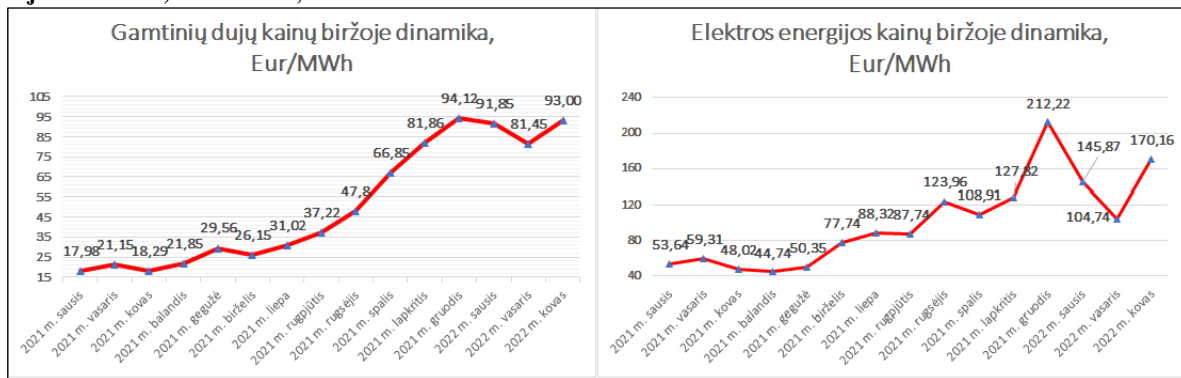
1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo Nr. IX-884 19 straipsnio pakeitimo ir Įstatymo papildymo 19² ir 19³ straipsniais įstatymo (toliau – EĮ projektas) rengimą paskatinusios priežastys ir projekto tikslai:

2021 m. lapkričio mėn. buvo priimti Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo (toliau – GDĮ), Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (toliau – EEĮ) pakeitimai, kuriais siekta sušvelninti elektros energijos ir gamtinių dujų kainų kilimą buitiniams vartotojams. Įstatymų pakeitimai numatė galimybę Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai (toliau – Taryba) reguliuojamos elektros ir dujų kainos dalies padidėjimą vartotojams išdėstyti per tam tikrą laikotarpį, o ne perkelti vartotojams iškart: iki 2027 m. pabaigos – elektros energijai, iki penkerių metų – dujoms. Įstatymų pakeitimais taip pat pratęstas terminas, iki kada elektros energijos rinkos liberalizavimo II etapo buitiniai elektros vartotojai turi pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją – nepriklausomo tiekėjo nepasirinkę elektros energijos buitiniai vartotojai visuomeniniu elektros tiekimu galės naudotis ne iki 2021 m. gruodžio 31 d., bet iki 2022 m. liepos 1 d.

Aukščiau nurodyti įstatymų pakeitimai (elektros energijos ir gamtinių dujų padidėjusių kainų išdėstymas į ateitį ir elektros energijos rinkos liberalizavimo pratęsimas) yra tinkamos priemonės trumpuoju laikotarpiu, jei yra aiškiai žinoma, kad elektros energijos ir gamtinių dujų kainos biržoje artimoje ateityje mažės. Priimant įstatymų pakeitimus remtasi turėta informacija, kad elektros energijos ir gamtinių dujų kainos biržose stabilizuosis 2022 m. balandžio mėn. pradžioje. Tačiau tokios įstatymų pakeitimais nurodytos priemonės netinkamos tais atvejais, kai elektros energijos ir gamtinių dujų kainos biržose ir toliau auga – tokiu atveju energijos kainų augimo problemas būtina spręsti čia ir dabar: kainų išdėstymas į ateitį reikštų dar didesnius buitinių vartotojų įsiskolinimus už elektros energiją ir gamtines dujas ateityje, kai elektros energijos ir gamtinių dujų kainos biržose vis dar nebus sumažėjusios. Elektros energijos rinkos liberalizavimo pratęsimas nespręs problemos iš esmės, o ją tik atidės ateičiai ir neleis vystyti elektros energijos rinkai.

1 pav. Gamtinių dujų vidutinių kainų Get Baltic biržoje ir elektros energijos vidutinių kainų Nord Pool Spot biržoje dinamika, Eur/MWh, 2021 m. sausio mėn. – 2022 m. kovo mėn.

Kaip matyti iš 1 pav., gamtinių dujų ir elektros energijos vidutinės kainos biržose nuo praeitų metų pabaigos nelinkusios stabilizuotis ir grįžti, pavyzdžiui, į praeitų metų pradžios ar 2021 metų vidurio lygį. Nors 2022 m. vasario mėn. gamtinių dujų ir elektros energijos kainos buvo šiek

ties sumažėjusios, palyginti su 2022 m. sausio mėn., 2022 m. kovo mėn. vėl matomas gamtinių dujų kainų ir elektros energijos kainų augimas. 2022 m. kovo mėn. gamtinių dujų kaina, palyginti su 2021 m. birželio mėn., buvo 255,6 proc. didesnė. 2022 m. kovo mėn. elektros energijos kaina, palyginti su 2021 m. birželio mėn., buvo 118,9 proc. didesnė. Augančias elektros energijos ir gamtinių dujų kainas 2022 m. kovo mėn. iš esmės nulėmė geopolitinė situacija, t. y. situacija Ukrainoje dėl Rusijos agresijos. 1 pav. pateikta gamtinių dujų ir elektros energijos kainų dinamika leidžia prognozuoti, kad gamtinių dujų ir elektros energijos kainų šokas bus ilgesnis nei planuota ir, tikėtina bei prognozuojama, kad artimiausiu metu nebus ilgalaikių reikšmingų kainų sumažėjimų.

Dėl pirmiau nurodytos situacijos (susidariusių neprognozuotų ekonominių aplinkybių ir situacijos tarptautinėse ir regioninėse energijos išteklių rinkose) ir aprašytų aplinkybių būtina skubiai pakeisti galiojantį teisinį reglamentavimą, siekiant užtikrinti svarbius visuomenės ir valstybės interesus, išvengti ženkliausios energijos išteklių (elektros energijos ir gamtinių dujų) kainų augimo buitiniams vartotojams ir gyventojų energetinio skurdo rodiklių blogėjimo.

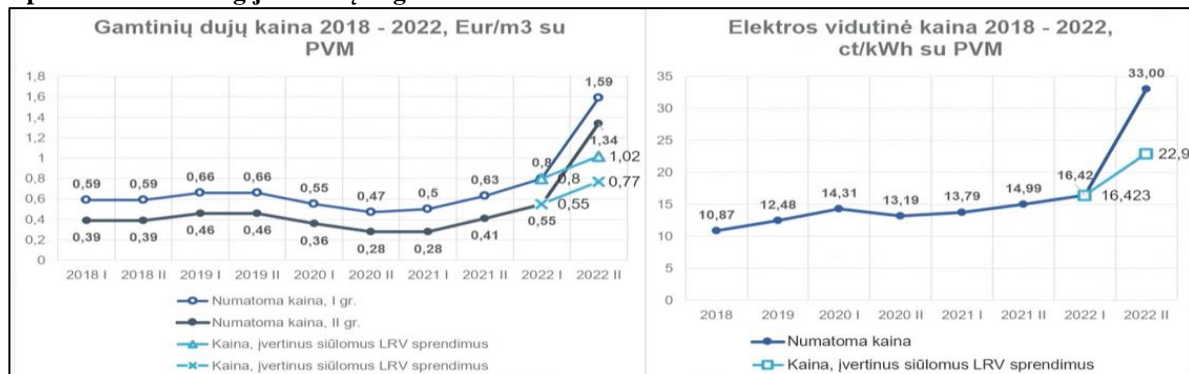
EĮ projektu kaip tik siekiama suvaldyti gamtinių dujų ir elektros energijos kainų šoką galutiniams vartotojams (buitiniams vartotojams ir nebuitiniams vartotojams (verslui) – EĮ projekte numatoma energijos (elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų) kainos dalies kompensavimas (toliau – dalinis kompensavimas) iš valstybės biudžeto visiems buitiniams vartotojams, jei dalinio kompensavimo taikymui numatytos lėšos patvirtintame valstybės biudžete, taip pat numatoma galimybė iš valstybės biudžeto skirti paramą nebuitiniams vartotojams (verslui), kuri leistų sumažinti dalį dėl padidėjusių elektros energijos ir gamtinių dujų kainų verslo patiriamų sąnaudų. Pažymėtina, kad buitiniams vartotojams numatomas dalinis kompensavimas būtų taikomas visų elektros energijos tiekėjų (nepriklausomų tiekėjų, visuomeninio tiekėjo, garantinio tiekėjo) buitiniams vartotojams vienodai. 2021 m. lapkričio mėn. įstatymų pakeitimais galėjo pasinaudoti tik iš visuomeninio tiekėjo elektros energiją perkantys buitiniai vartotojai, t. y. išaugusių energijos kainų našta niekaip nebuvo mažinama nepriklausomų tiekėjų buitiniams vartotojams. Šiuo metu reikalinga imtis plačiai taikomų ir visiems buitiniams vartotojams elektros energijos kainas mažinančių priemonių, siekiant, kad ir nepriklausomų tiekėjų buitinių vartotojų padėtis nepablogėtų.

EĮ projektu siekiama nustatyti, kad dalinis kompensavimas būtų taikomas ne tik skurdą patiriantiems buitiniams vartotojams, bet ir kitiems buitiniams vartotojams, nes elektros energijos ir gamtinių dujų kainos, kaip buvo aptarta analizuojant 1 pav., reikšmingai išaugo.

Siūlomos tokios EĮ projekto nuostatos, kad kainų augimo našta buitiniams vartotojams nenusikeltų į ateitį ir dėl to nebūtų pernelyg didelio neapibrėžtumo. Taip pat EĮ projekto nuostatos leis toliau sklandžiai tęsti pradėtą elektros rinkos liberalizavimo procesą, jo nestabdant ir neatidedant.

Žemiau (žr. 2 pav.) pavaizduota situacija, kaip preliminariai 2022 m. II pusmetį galėtų atrodyti gamtinių dujų ir elektros energijos kainos Lietuvos Respublikos Vyriausybei buitiniams vartotojams netaikant dalinio kompensavimo ir taikant dalinį kompensavimą. Kaip matyti, nesant Vyriausybės dalinio kompensavimo, preliminariai tiek gamtinių dujų, tiek ir elektros energijos kaina buitiniams vartotojams 2022 m. II pusmetį stačia kreive kiltų į viršų – gamtinių dujų 1 m³ kaina buitiniam vartotojui be Vyriausybės dalinio kompensavimo galėtų didėti nuo maždaug 2 kartų iki maždaug 2,4 karto. Elektros energijos kainos 1 kWh buitiniam vartotojui be Vyriausybės dalinio kompensavimo taip pat galėtų augti apie 2 kartus. Su Vyriausybės daliniu kompensavimu būtų plokštesnė ir kur kas mažiau drastiškesnė gamtinių dujų ir elektros energijos augimo buitiniams vartotojams kreivė. Jeigu bus taikomas dalinis kompensavimas, atitinkamai buitinių vartotojų grupei gamtinių dujų 1 m³ kaina galėtų didėti nuo maždaug 1/3 (gamtinės dujas naudojantiems maisto gamybai) iki maždaug 40 proc. (gamtinės dujas naudojantiems šildymui). Vyriausybei taikant dalinį kompensavimą, buitiniams vartotojams elektros energijos 1 kWh augimas sudarytų maždaug 40 proc.

2 pav. Galimas energijos kainų augimas.

Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 67 ir 69 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – EEĮ projektas) ir Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo Nr. VIII-1973 9 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (toliau – GDĮ projektas) rengimą paskatinusios priežastys ir projekto tikslai:

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos energetikos įstatyme (toliau – EĮ) siekiama įtvirtinti nuostatas, susijusias su dalinio kompensavimo buitiniams vartotojams taikymu ir administravimu, reikalingi ir GDĮ bei EEĮ pakeitimai.

Dabartiniame reglamentavime numatyta, kas sudaro gamtinių dujų ir elektros energijos tarifus buitiniams vartotojams, ir kad tarifai yra nustatomi du kartus per metus. EEĮ projekte ir GDĮ projekte siūloma nustatyti, kad tarifai gali būti perskaičiuojami, kai keičiasi dalinio kompensavimo dydis. Taip pat vertinant tai, kad gamtinių dujų rinkoje yra didelis neapibrėžtumas, susijęs su gamtinių dujų kainų tendencijomis ir galimais jų pokyčiais, GDĮ projektu GDĮ 9 straipsnio 18 dalis papildoma nuostata, numatančia, kad skaičiuojant gamtinių dujų papildomą dedamąją prie skirstymo kainos turi būti įvertinta aktualesnė informacija ir vertinama patikslinta prognozuojama gamtinių dujų (produkto) kaina, kuri yra prieinama skaičiavimo metu. Šiuo pakeitimu siekiama turėti aktualesnę informaciją tam, kad būtų tiksliau apskaičiuotas dalinis kompensavimas (jeigu jis yra taikomas).

Taip pat siūloma papildyti EEĮ 67 straipsnio 1² dalį, sudarant galimybę, esant poreikiui, lanksčiai ir operatyviai reaguoti ir tais pačiais metais koreguoti izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo paslaugos kainą.

Kadangi šių metų gegužės mėn., kai Taryba turės patvirtinti naujus gamtinių dujų ir elektros energijos tarifus ir (ar) kainas 2022 m. II pusmečiui, atsižvelgdama į dalinį kompensavimą, jau turėtų būti priimti EĮ, EEĮ, GDĮ projektai, reikia įstatymų projektus svarstyti skubos tvarka, kad reikalingi įstatymų projektai būtų priimti 2022 m. Seimo pavasario sesijoje.

Dėl susidariusių neprognozuotų ekonominių aplinkybių ir situacijos tarptautinėse ir regioninėse energijos išteklių rinkose būtina skubiai pakeisti galiojantį teisinį reglamentavimą siekiant užtikrinti svarbius visuomenės ir valstybės interesus, išvengti ženkliausios energijos išteklių (elektros energijos ir gamtinių dujų) kainų augimo buitiniams ir nebuitiniams (verslui) vartotojams ir gyventojų energetinio skurdo rodiklių blogėjimo.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Energetikos ministerijos Energetikos konkurencingumo grupė (vadovas Karolis Švaikauskas, tel. +370 670 39 352, el. p. karolis.svaikauskas@enmin.lt, patarėja Aušra Grėbliūnaitė, tel. +370 602 46 290, el. p. ausra.grebliunaite@enmin.lt, patarėjas Kęstutis Šukvietis, tel. +370 602 46 543, el. p. kestutis.sukvietis@enmin.lt,) Energetinio saugumo grupė

(vadovas Dainius Bražiūnas, tel. +370 699 07 102, el. p. dainius.braziunas@enmin.lt, vyresnysis patarėjas Gediminas Karalius, tel. +370 602 46536, el. p. gediminas.karalius@enmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Esamos EĮ nuostatos:

Šiuo metu galiojančiose EĮ nuostatose nenumatyta galimybė nustatant valstybės reguliuojamas kainas įvertinti Vyriausybės nustatyto dalinio kompensavimo buitiniams vartotojams dydžių.

Taip pat nenumatytos galimybės elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų vartotojams taikyti dalinį kompensavimą buitiniams vartotojams ir kompensuoti dalį nebuitinių vartotojų (verslo) išlaidų už suvartotą elektros energiją ir (ar) suvartotas gamtines dujas.

Esamos EEĮ ir GDĮ nuostatos:

Dabartiniame reglamentavime numatyta, kas sudaro gamtinių dujų ir elektros energijos tarifus buitiniams vartotojams ir, kad tarifai yra nustatomi du kartus per metus. EEĮ ir GDĮ nenustato, kad tarifai gali būti perskaičiuojami, kai keičiasi dalinio kompensavimo dydis. Taip pat GDĮ nenustatyta, kad skaičiuojant gamtinių dujų papildomą dedamąją prie skirstymo kainos turi būti įvertinta aktualesnė informacija ir vertinama patikslinta prognozuojama gamtinių dujų (produkto) kaina, kuri yra prieinama skaičiavimo metu.

Galiojančiose EEĮ nuostatose šiuo metu taip pat nėra numatytos galimybės prireikus lanksčiai ir operatyviai reaguoti ir metų eigoje koreguoti izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo paslaugos kainą.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

EĮ projektu siūlomos naujos nuostatos:

EĮ projektu siūloma EĮ papildyti 19² ir 19³ straipsniais, kuriuose siūloma nustatyti papildomas nuostatas, sudarant sąlygas sumažinti elektros energijos ir gamtinių dujų vartotojų išlaidas – buitiniams vartotojams numatyti elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų kainos dalies kompensavimą ir nebuitinių vartotojų (verslo) išlaidų už suvartotą elektros energiją ir (ar) suvartotas gamtines dujas dalies kompensavimą.

EĮ 19² straipsnio 1 dalyje, siekiant užtikrinti energijos prieinamumą buitiniams vartotojams ir sumažinti energijos išlaidas elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitiniams vartotojams, siūloma nustatyti, kad iš valstybės biudžeto lėšų, teikiamas dalinis kompensavimas, skirtas buitinių vartotojų išlaidoms už suvartotą elektros energiją ir (ar) suvartotas gamtines dujas sumažinti, jei Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių įstatyme atitinkamais metais numatytos valstybės biudžeto lėšos šiam daliniam kompensavimui. Taip pat nustatoma, kad dalinis kompensavimas galės būti skiriamas tik elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitiniams vartotojams ir vartotojams, turintiems teisę į buitinių vartotojų kainas ir tarifus, kaip tai nustatyta EEĮ ir (ar) GDĮ (toliau kartu – buitiniai vartotojai). Dalinis kompensavimas bus taikomas tiek buitiniams vartotojams, kuriems užtikrinamas visuomeninis tiekimas, tiek buitiniams vartotojams, kurie jau pasirinkę nepriklausomą tiekėją, bei vartotojams, kuriems užtikrinamas garantinis tiekimas.

EEĮ 69 straipsnio 14 ir 15 dalyse įvardyti asmenys, turintys teisę į buitinių vartotojų kainas ir tarifus. Daliniu kompensavimu elektros energijos vartotojams, turintiems teisę į buitinių vartotojų kainas ir tarifus, negalėtų pasinaudoti ūkio subjektai ūkinei veiklai vykdyti – EEĮ 69 straipsnio 14 ir 15 dalyse nurodyti iš esmės ne pelno siekiantys asmenys (sodininkų, individualių automobilių garažų savininkų bendrijos, taip pat daugiabučių gyvenamųjų namų arba bendrabučio tipo daugiabučių gyvenamųjų namų savininkų bendrijos arba minėtų namų jungtinės veiklos sutarties dalyviai, bendruomeninės organizacijos ar asociacijos) ar kiti asmenys (bendrojo naudojimo patalpų

administratoriai), kurie perka elektros energiją savo narių (buitinių vartotojų) poreikiams (bendroms reikmėms) tenkinti, o ne savo ūkinei veiklai vykdyti (ne pelno siekiantys asmenys iš esmės nevykdo ūkinės veiklos). GDĮ nėra kitų vartotojų, prilygintų gamtinių dujų buitiniams vartotojams.

Atsižvelgiant į tai, kad ūkininkai jau seniai turėjo pareigą pasirinkti nepriklausomą tiekėją, t. y. jau yra liberalizuoti elektros energijos vartotojai, nustatoma išlyga, kad EEĮ 69 straipsnio 12 dalyje nurodytiems asmenims (ūkininkams) buitiniams vartotojams skirtas dalinis kompensavimas nebus taikomas. Ūkininkai turės teisę į paramos priemonės, nustatytas EĮ projekto 3 straipsnyje nebuitiniams vartotojams (verslui).

EĮ 19² straipsnio 2 dalyje atsižvelgiant į valstybės biudžeto galimybes, aiškiai apibrėžiama, kurios kainos dedamosios galės būti kompensuojamos buitiniams vartotojams, – EĮ projekte numatoma, kad tiek elektros energijos, tiek gamtinių dujų dalinis kompensavimas buitiniams vartotojams susidės iš 2 dalių: 1) papildomos dedamosios prie persiuntimo paslaugos kainos (gamtinių dujų atveju – prie skirstymo paslaugos kainos) kompensavimo; 2) energijos tiekimo kainos dalies kompensavimo.

EĮ 19² straipsnio 3 ir 4 dalyse nustatoma pareiga Tarybai Energetikos ministerijos prašymu Energetikos ministerijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateikti reikalingą informaciją, kurios reikia visiems EĮ 19² straipsnio 2 dalyje nustatyto dalinio kompensavimo dydžiams nustatyti. Taip pat, įvertinus valstybės finansavimo galimybes, siūloma Vyriausybei nustatyti apatinę kainos ribą, iki kurios galės būti taikomas elektros energijos kainos dalinis kompensavimas (minimalią 1 kWh elektros energijos kainos ribą, žemiau kurios dalinis kompensavimas netaikomas), taip pat konkrečius dalinio kompensavimo dydžius. Taip pat siūloma, kad Vyriausybė, atsižvelgdama į valstybės biudžeto lėšų dydį daliniam kompensavimui, nustatys terminą, iki kada buitiniams vartotojams būtų taikomas dalinis kompensavimas, kuris negalės būti ilgesnis kaip 6 kalendoriniai mėnesiai.

Atkreiptinas dėmesys, kad EĮ projekte tik elektros energijai siūloma nustatyti minimalią 1 kWh elektros energijos kainos ribą, žemiau kurios dalinis kompensavimas netaikomas. GDĮ 9 straipsnio 16 dalyje nustatyta, kad gamtinių dujų įmonės buitiniams vartotojams tarifus nustato kas pusę metų. Buitiniams vartotojams nustatytą tarifą sudaro prognozuojamų gamtinių dujų (produkto), įskaitant SGD pakartotinį dujinimą, SGD perkrovą ir gamtinių dujų pristatymą iki mažos apimties SGD pakartotinio dujinimo įrenginio, konkrečių perdavimo, skirstymo, laikymo, tiekimo, papildomos dedamosios kainų ir skirtumo tarp ankstesnio tarifų galiojimo laikotarpio prognozuotų ir faktinių gamtinių dujų (produkto) kainų suma. Gamtinių dujų įmonės konkrečius tarifus pateikia tvirtinti Tarybai, kuri šiuos tarifus tikrina ir priima sprendimus dėl jų šiame straipsnyje nustatyta tvarka. Taigi, gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams yra suskaičiuojami gamtinių dujų įmonės pagal GDĮ 9 straipsnio 16 dalyje nustatytas taisykles ir teikiami tvirtinti Tarybai, todėl visiems gamtinių dujų tiekimo įmonės vartotojams tarifai yra vienodi ir nėra objektyvaus ir teisinio poreikio nustatyti 1 m³ gamtinių dujų kainos ribą, žemiau kurios dalinis kompensavimas netaikomas. Vyriausybė nustatys dalinio kompensavimo dydį, kuris bus pritaikytas buitinių vartotojų gamtinių dujų tarifams, todėl riba, žemiau kurios dalinis kompensavimas netaikomas, priešingai nei elektros energijos nepriklausomo tiekimo veikloje, kur kaina skirtingiems vartotojams gali būti skirtinga, nėra reikalinga.

Taip pat siūloma nustatyti teisę Vyriausybei nustatyti dalinio kompensavimo teikimo, administravimo tvarką ir sąlygas.

EĮ 19² straipsnio 5 dalyje siūloma nustatyti, kad už dalinio kompensavimo administravimą buitiniams vartotojams būtų atsakingas elektros energijos skirstomųjų tinklų operatorius, aptarnaujantis daugiau kaip 100 000 vartotojų, ir gamtinių dujų skirstymo sistemos operatorius, aptarnaujantis daugiau kaip 100 000 vartotojų (toliau kartu – administratorius). Administratoriumi elektros energijos ir gamtinių dujų rinkos didžiausias operatorius (AB „Energijos skirstymo operatorius“) pasirinktas atsižvelgiant į tai, kad didžioji dalis buitinių vartotojų įrenginių yra prijungti prie šio operatoriaus elektros tinklų ir (ar) gamtinių dujų sistemų ir šis operatorius disponuoja informacija apie buitinių vartotojų elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų suvartojimo kiekius.

Atsižvelgiant į tai, kad dalis gamtinių dujų buitinių vartotojų įrenginių yra prijungti ne prie AB „Energijos skirstymo operatorius“, siūloma nustatyti, kad kiti dujų skirstymo sistemos operatoriai (AB agrofirma „Josvainiai“, UAB „Green Lietuva“, UAB „Intergas“) turės sudaryti susitarimus su administratoriumi dėl reikalingos informacijos gavimo, siekiant apskaičiuoti ir išmokėti dalinį kompensavimą buitiniams vartotojams, kurių įrenginiai prijungti prie šių operatorių gamtinių dujų sistemų. Analogiškos nuostatos yra siūlomos ir mažesnių elektros energijos skirstomųjų tinklų operatorių atžvilgiu.

Taip pat siūloma nustatyti, kad administratoriaus sąnaudos, susijusios su dalinio kompensavimo apskaičiavimo ir išmokėjimo administravimu, bus įtrauktos į elektros energijos papildomą dedamąją prie persiuntimo paslaugos kainos ir (ar) papildomą dedamąją prie gamtinių dujų skirstymo paslaugos kainos, nes šios kainų dedamosios yra taikomos tik buitiniams vartotojams, o administratorius patirs sąnaudas būtent dėl buitinių vartotojų dalinio kompensavimo administravimo.

EĮ 19² straipsnio 6 ir 8 dalyse siūloma nustatyti, kad dalinis kompensavimas buitiniams vartotojams bus teikiamas tiesiogiai per elektros energijos tiekėją ir (ar) gamtinių dujų tiekimo įmonę, garantinį elektros energijos tiekėją ir (ar) garantinį gamtinių dujų tiekimą vykdančią skirstymo sistemos operatorių (toliau – tiekėjas). Buitinių vartotojų daliniam kompensavimui skirtas lėšas tiekėjams tvarkos apraše numatyta tvarka išmoka administratorius.

Siekiant, kad buitiniai vartotojai būtų kuo geriau informuoti apie jiems nustatytą dalinį kompensavimą, siūloma nustatyti, kad dalinio kompensavimo dydis privalės bus nurodytas kiekvienoje sąskaitoje. Gamtinių dujų tiekimo buitiniams vartotojams atveju ir kai buitinių vartotojų elektros energijos tiekimo kaina yra reguliuojama, tiekėjai nustato ir skelbia elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitinių vartotojų mokėtiną sumą ir (ar) kainą su pritaikytu daliniu kompensavimu ir be jo, o mokėjimo dokumentuose tiekėjai gali pateikti tik galutinę mokėtiną sumą su pritaikytu daliniu kompensavimu.

Elektros energijos visuomeninio tiekimo kaina (ir visos jos dalys) yra reguliuojama, skirtingai nei elektros energijos nepriklausomo tiekimo kaina. Atsižvelgiant į tai, visuomeniniam tiekimui ir nepriklausomam tiekimui gali būti ir yra nustatomi tam tikri skirtingi reglamentavimo principai, įskaitant principus dėl informacijos pateikimo sąskaitose. Elektros energijos visuomeninio tiekimo kainos nėra detalizuojamos buitiniam vartotojui, o Taryba nustato galutinę visuomeninio tiekimo kainą, kurią turi mokėti vartotojas. Atsižvelgiant į tai, kad Taryba nustatys 2 visuomeninio tiekimo kainas (kainą be įvertinto dalinio kompensavimo ir kainą su įvertintu daliniu kompensavimu), buitiniai vartotojai bus viešai ir iš anksto informuoti apie dalinio kompensavimo dydį, tačiau kitokiu principu, nei tokį dydį įtvirtinant sąskaitose.

Taip pat siūloma įtvirtinti, kad dalinis kompensavimas buitiniam vartotojui neriboja buitinių vartotojų teisės į kitais įstatymais suteikiamas pinigines, socialines paramas, kompensacijas ar išmokas, jei jų mokėjimą reguliuojantys įstatymai ir (ar) jų įgyvendinamieji teisės aktai nenustato kitaip.

EĮ 19² straipsnio 10–12 dalyse siūloma įtvirtinti nuostatas dėl papildomos Tarybos tiekėjų priežiūros, susijusios su elektros energijos ir gamtinių dujų tiekėjų kainodara, atlikimo. Taip pat siūloma nustatyti „saugiklius“, kad tiekėjai pagrįstai nepiktnaudžiautų buitiniams vartotojams taikoma elektros energijos kainodara, t. y. kad tiekėjai nesant objektyviai pateisinamų priežasčių neimtų didinti elektros energijos kainų, taip siekdami sau gauti daugiau naudos ir taip mažinti dalinio kompensavimo naudą buitiniams vartotojams.

Tiekėjams draudžiama atlikti tiekėjo ir buitinio vartotojo sudarytų sutarčių pakeitimus, buitiniams vartotojams siūlyti tiekimo planus ar buitiniams vartotojams siūlyti sudaryti naujas sutartis, kuriais be objektyviai pateisinamų priežasčių (įvairios objektyvių veiksmų nulemtos priežastys, kurios nėra susiję su tiekėjų subjektyviais veiksmais keisti elektros energijos tiekimo kainą tik dėl valstybės taikomo dalinio kompensavimo) būtų keičiama elektros energijos kaina, tiekėjams taip siekiant padidinti savo tiekimo veiklos dedamąją ir (ar) tiekimo veiklos maržą bei sumažinti dalinio kompensavimo taikymo buitiniam vartotojui suteikiamą naudą.

Taip pat, siekiant, kad elektros energijos nepriklausomų tiekėjų taikoma kainodara nevirstų Vyriausybės nustatyta minimalia 1 kWh kainos riba, žemiau kurios netaikomas dalinis kompensavimas, siūloma nustatyti, kad nepriklausomi tiekėjai privalo tarpusavyje sąžiningai konkuruoti savo, kaip tiekėjo, siūloma elektros energijos tiekimo kaina, ir formuodami ją jos nei tiesiogiai, nei netiesiogiai nesieti su daliniu kompensavimu ir (ar) buitinių vartotojų mokėtina elektros energijos kainos suma po pritaikyto dalinio kompensavimo. Taip pat siūloma numatyti, kad nepriklausomi tiekėjai bet kurioje viešojoje informacijoje ir (ar) rinkodaroje siūlydami elektros energiją buitiniams vartotojams, kaip pagrindinę informaciją privalo nurodyti savo, kaip tiekėjo, siūlomą elektros energijos tiekimo kainą, papildomai nurodydami ir buitiniams vartotojams taikytiną dalinio kompensavimo dydį ir (ar) elektros energijos kainą po pritaikyto dalinio kompensavimo.

Tarybai pavedama priežiūra, kaip nepriklausomi tiekėjai laikosi šių reikalavimų, ir priežiūra, kad tiekėjai nepiktnaudžiautų buitiniams vartotojams siūloma bei taikoma elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų tiekimo kainodara. Taip pat siūloma nustatyti, kad, Tarybai paprašius, tiekėjai turėtų pateikti informaciją ir pagrindimą dėl vartotojams taikomos ar anksčiau taikytos elektros energijos paslaugų kainodaros. Energetikos įmonėms už šio straipsnio pažeidimus būtų taikomos EĮ 36 straipsnio 1 dalies 2 punkte arba 3 punkte nustatytos sankcijos.

EĮ projekto 3 straipsnyje siūloma nustatyti, kad Vyriausybė galėtų skirti paramą nebutiniams vartotojams (verslui), siekdama sumažinti nebutinių vartotojų patiriamas sąnaudas dėl elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų kainų padidėjimo, jei paramos taikymui numatytos lėšos patvirtintame valstybės biudžete. Numatoma, kad tokia parama nebutiniams vartotojams galės pasinaudoti ir EEĮ 69 straipsnio 12 dalyje nurodyti asmenys, t. y. ūkininkai, vykdanys ūkinę veiklą. Planuojama, kad parama nebutiniams vartotojams (verslui) bus teikiama vadovaujantis ES teisės aktais dėl valstybės pagalbos (konkrečiai pagal Europos Komisijos komunikatą „Laikinoji valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti krizės sąlygomis reaguojant į Rusijos agresiją prieš Ukrainą, sistema“ (2022/C 131 I/01). Atitinkamai EĮ projekto 4 straipsnyje nurodoma, kad teikiant tokią paramą turi būti laikomasi Europos Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių.

Atsižvelgiant į EĮ projektu siūlomas EĮ 19² straipsnio nuostatas (dalinį kompensavimą buitiniams vartotojams), atitinkamai siūloma patikslinti EĮ 19 straipsnio 2 dalį, numatant, kad nustatant valstybės reguliuojamas kainas būtų įvertinamas ir Vyriausybės dalinis kompensavimas. Tokiu būdu užtikrinama, kad Tarybai nustatant paslaugų kainų viršutines ribas, šios ribos būtų sumažintos numatytu dalinio kompensavimo dydžiu ir atitinkamai dalinis kompensavimas vėliau atsispindėtų diferencijuotuose paslaugų tarifuose. Papildomai pažymėtina, kad visos reguliuojamų paslaugų kainų dedamosios yra nustatomos pagal Tarybos metodikose nustatytus principus ir tvarkas, vertinant paslaugų teikėjų pagrįstas sąnaudas, patirtas teikiant reguliuojamas paslaugas. Vertinant reguliuojamų paslaugų kainų lygius 2022 m. II pusmečiui, pastebimas kainų augimas, susijęs su didesnėmis elektros įsigijimo kainomis rinkose ir sukauptų nuostolių už ankstesnius laikotarpius padengimu. Atitinkamai teisinės nuostatos, numatančios dalinio kompensavimo dydžių įvertinimą paslaugų kainodaroje, leidžia sumažinti paslaugų kainų viršutines ribas ir sušvelninti kainų augimo poveikį.

Taigi, EĮ projektu siūlomi EĮ 19 straipsnio pakeitimai nesudarys prielaidų padidinti valstybės reguliuojamas energijos kainas dalinio kompensavimo apimtimi. Dalinis kompensavimas nedidins Tarybos nustatomų elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų kainų, bet mažins mokėtiną galutinę kainą buitiniams vartotojams. Tarybos sprendime atsispindės 2 kainos (kaina be pritaikyto dalinio kompensavimo ir kaina su jau pritaikytu daliniu kompensavimu), todėl ir reikalingi atitinkami EĮ 19 straipsnio ir toliau aptariamų EEĮ ir GDĮ nuostatų patikslinimai.

EEĮ projektu ir GDĮ projektu siūlomos naujos nuostatos:

EEĮ projekte ir GDĮ projekte siūloma nustatyti, kad tarifai gali būti perskaičiuojami, kai keičiasi dalinio kompensavimo dydis. Taip pat vertinant tai, kad gamtinių dujų rinkoje yra didelis neapibrėžtumas susijęs su gamtinių dujų kainų tendencijomis ir galimais jų pokyčiais, GDĮ projektu GDĮ 9 straipsnio 18 dalis papildoma nuostata, numatančia, kad apskaičiuojant gamtinių dujų papildomą dedamąją prie skirstymo kainos turi būti įvertinta aktualesnė informacija ir vertinama

patikslinta prognozuojama gamtinių dujų (produkto) kaina, kuri yra prieinama skaičiavimo metu. Šiuo pakeitimu siekiama turėti aktualesnę informaciją tam, kad būtų tiksliau apskaičiuota kompensacija (jeigu ji yra skiriama).

Taip pat siekiant visa apimtimi įvertinti elektros energijos ir gamtinių dujų įsigijimo kainos skirtumus, susidarysiančius iki įsigaliojant Tarybos tvirtinamiems 2022 m. II pusmečio tarifams, siūlytina tikslinti EEĮ ir GDĮ nuostatas, numatant galimybę per papildomą dedamąją įvertinti įsigijimo sąnaudų skirtumą ir už likusį laikotarpį, kuriam galioja Tarybos nustatyti visuomeniniai elektros energijos ir gamtinių dujų tarifai.

Pagal GDĮ, gamtinių dujų sektoriuje susidarę skirtumai tarp į tarifą įtrauktos gamtinių dujų (produkto) kainos ir faktinės įsigijimo kainos yra gali būti įvertinami galutiniame tarife dviem skirtingais metodais. GDĮ projekte numatoma sąlyga, kuri leidžia tokius faktinius skirtumus, susidariusius iki 2021 m. gruodžio 31 d. (pagal ankstesnį reguliavimą), tiekimo įmonės siūlymu įtraukti į papildomą dedamąją prie gamtinių dujų skirstymo paslaugos kainos, taikomos buitiniams vartotojams. Tokia projekto formuluotė leidžia supaprastinti skaičiavimus ir naudoti vienodą metodą ankstesnių laikotarpių skirtumams suskaičiuoti.

EEĮ 67 straipsnio 1² dalyje siūloma patikslinti izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo paslaugų kainos nustatymo ir keitimo principus ir numatyti galimybę izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo paslaugą teikiantiems asmenims realizuoti rinkoje nepanaudotas izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo paslaugai užtikrinti išgytas kuro atsargas, kai jos tampa nereikalingos perdavimo sistemos operatoriaus užsakymui vykdyti.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

EĮ projekto nuostatos turės papildomą poveikį valstybės biudžetui – buitinių vartotojų daliniam kompensavimui reikės papildomų 570 mln. Eur iš valstybės biudžeto, nebutinių vartotojų (verslo) paramai reikės papildomų 120 mln. Eur iš valstybės biudžeto. Šios papildomos lėšos Vyriausybės jau yra suplanuotos, todėl neigiamo poveikio valstybės biudžetui nenumatoma.

Numatomų priemonių neigiamo poveikio kitoms sritims nenumatoma. Energetikos sektoriaus verslas turėtų pajusti teigiamą priemonių poveikį, kadangi vienodai savo veiklą toliau galės tęsti tiek nepriklausomi tiekėjai, tiek ir visuomeninis tiekėjas. Taip pat numatomas teigiamas poveikis buitiniams vartotojams – jiems mažės jų išlaidos už elektros energiją ir (ar) gamtines dujas. Taip pat teigiamą poveikį turėtų pajusti tam tikri nebutiniai vartotojai (verslas), kuriems bus galimybė susimąžinti savo dalį patiriamų sąnaudų dėl elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų kainų padidėjimo.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai
Priimti įstatymai neturės neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Dėl įstatymų projektų numatomas teigiamas poveikis verslo sąlygoms.

Viena vertus, numatomas teigiamas poveikis pirmiausiai tiekėjams – nėra atidedamas (pratęsiamas) elektros energijos rinkos liberalizavimas, tiekėjai galės ir toliau tęsti savo veiklą, kompensacija nediskriminaciniu būdu yra orientuota į visų tiekėjų buitinius vartotojus. Elektros energijos nepriklausomi tiekėjai ir toliau galės konkuruoti savo kainos pasiūlymais, siekiant savo klientais pritraukti buitinius vartotojus. Taip pat teigiamą poveikį turėtų pajusti tam tikri nebutiniai vartotojai, kuriems bus galimybė susimąžinti savo dalį patiriamų sąnaudų dėl išaugusių elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų kainų. Tikėtina, kad dėl tokių priemonių gali padidėti elektros energiją gamyboje vartojančių nebutinių vartotojų konkurencingumas, kadangi, kiek yra žinoma, kitos ES valstybės taip pat planuoja nebutiniams vartotojams taikyti panašias priemones.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams
 Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymų projektus, nereikės priimti ar keisti kitų įstatymų, taip pat nereikės pripažinti teisės aktų netekusiais galios.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektais reglamentuojami klausimai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir Europos Sąjungos teisės nuostatas.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymų projektus, Vyriausybė ir Taryba iki įstatymo įsigaliojimo turės pakeisti ir (ar) priimti jų kompetencijai priskirtus įgyvendinamuosius teisės aktus:

1) Vyriausybė:

- turės nustatyti minimalią 1 kWh elektros energijos kainos ribą, žemiau kurios dalinis kompensavimas netaikomas, dalinio kompensavimo dydžius už 1 kWh elektros energijos ir (ar) 1 m³ gamtinių dujų buitiniams vartotojams, dalinio kompensavimo mokėjimo laikotarpį;

- patvirtinti dalinio kompensavimo, skirto buitinių vartotojų išlaidoms už suvartotą elektros energiją ir (ar) suvartotas gamtines dujas sumažinti, taikymo ir administravimo tvarkos aprašą;

2) Taryba turės atlikti:

- Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikos, patvirtintos Taryba 2013 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. O3-367 „Dėl Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikos patvirtinimo“, pakeitimus;

- Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodikos, patvirtintos Tarybos 2015 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. O3-3 „Dėl Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodikos patvirtinimo“, pakeitimus.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Ei projekte numatytam daliniam kompensavimui elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitiniams vartotojams įgyvendinti preliminariai reikės 570 mln. Eur papildomų valstybės biudžeto lėšų bei 120 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų nebuitiniams elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų vartotojams (verslui), iš viso – 690 mln. Eur.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymų projektų rengimo metu konsultuotasi su Tarybos, AB „Energijos skirstymo operatorius“ atstovais.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Elektros energija, gamtinės dujos, kaina, energijos išlaidos, kompensacija, dalinis kompensavimas, parama, būtiniai vartotojai, nebūtiniai vartotojai.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.